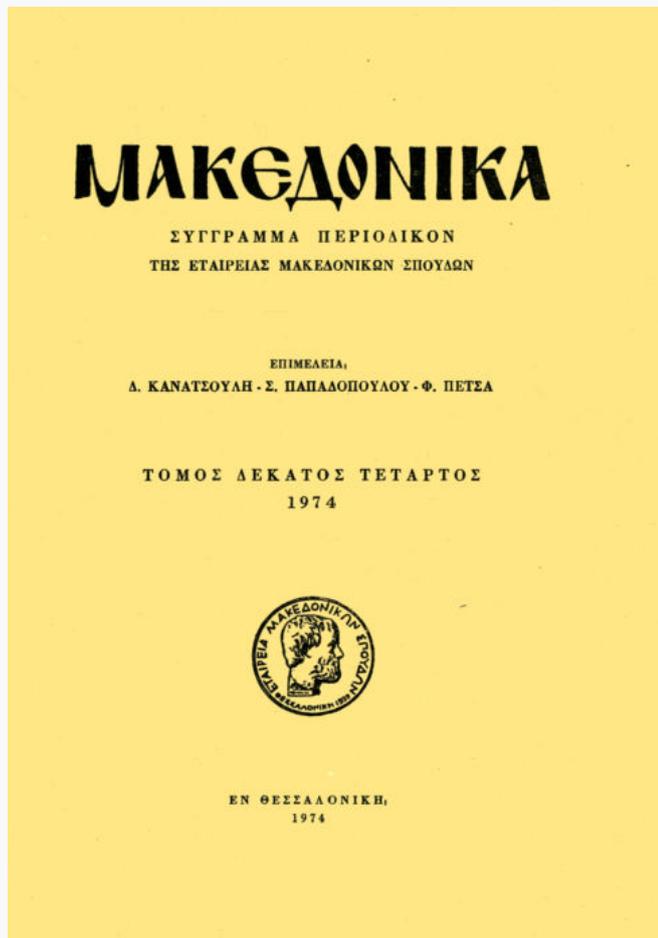

Μακεδονικά

Τόμ. 14, Αρ. 1 (1974)

Ανέκδοτα έγγραφα της Θάσου αναφερόμενα στο έθιμο του "παλληκαριάτικου" και "κοριτσιάτικου"

Κωνσταντίνος Ι. Χιόνης

doi: [10.12681/makedonika.579](https://doi.org/10.12681/makedonika.579)

Copyright © 2014, Κωνσταντίνος Ι. Χιόνης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Χιόνης Κ. Ι. (1974). Ανέκδοτα έγγραφα της Θάσου αναφερόμενα στο έθιμο του "παλληκαριάτικου" και "κοριτσιάτικου". *Μακεδονικά*, 14(1), 139–150. <https://doi.org/10.12681/makedonika.579>

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΗΣ ΘΑΣΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑ ΣΤΟ ΕΘΙΜΟ ΤΟΥ «ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΑΤΙΚΟΥ» ΚΑΙ «ΚΟΡΙΤΣΙΑΤΙΚΟΥ»

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1973, ἀπὸ τυχαία συζήτηση, εἶχα ἐπισημάνει τὰ δύο πρῶτα ἀρχεῖα τοῦ Κυριάκου Παρασχοῦδη καὶ Βασιλείου Μαθιαντώνη. Ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα ἤλθαν στὸ φῶς τριάντα ἀρχεῖα ἰδιωτῶν, ποὺ περιλαμβάνουν 2.500 ἔγγραφα περίπου. Τὸ πρόσφατο μάλιστα ἀρχεῖο, ποὺ βρέθηκε στὰ χέρια τοῦ κ. Βασιλείου Τζιάτα, περιλαμβάνει μία σειρά πολυτίμων ἐγγράφων, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τῆς οἰκογενείας τοῦ προεστοῦ καὶ ὀπλαρχηγοῦ τῆς ἐπανάστασως τοῦ 1821 Χατζηγιώργη Μεταξᾶ. Ἡ ἀνεύρεσις αὐτῆ πρέπει νὰ θεωρηθῆ σημαντικὸ γεγονός, γιατί τὰ νέα ἔγγραφα, ποὺ εἶναι καὶ τὰ περισσότερα, συμπληρώνουν τὸ ἀρχεῖο τῆς μεγάλης αὐτῆς οἰκογενείας, ποὺ εἶχε διασκορπισθῆ μετὰ τὸ θάνατο τοῦ θετοῦ γιοῦ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Χατζηγιώργη, Δημητρίου Χ' Γιαξῆ ἢ Δημητροῦδη.

Ἐνα μέρος τοῦ ἀρχείου αὐτοῦ, ποὺ εἶχε μεταφέρει ὁ ἱατρὸς Κωνσταντῖνος Δημητριάδης στὸ Λιμένα, ἐδημοσίευσε ὁ σεβαστός μου καθηγητῆς κ. Α. Βακαλόπουλος στὸν ΙΓ' τόμο τοῦ Ἀρχείου Ἰδιωτικοῦ Δικαίου. Ἄλλο μικρὸ μέρος, ποὺ ἦσαν κυρίως τίτλοι ἰδιοκτησίας, ἐκράτησε ὁ ἄλλος γιὸς τοῦ Δημητροῦδη, Γεώργιος Χ' Γιαξῆς. Τὸ μεγαλύτερο ὅμως μέρος τοῦ ἀρχείου τῆς οἰκογενείας αὐτῆς τὸ παρέλαβε, ἀπὸ τὸ παλιὸ ἀρχοντικὸ τοῦ Θεολόγου, ὁ Γιάννης Τζιάτας, πατέρας τοῦ σημερινοῦ κατόχου κ. Βασιλείου Τζιάτα.

Τὰ ἔγγραφα, ποὺ βρίσκονται στὰ χέρια τοῦ κ. Βασιλείου Τζιάτα, εἶναι τὰ παλιότερα τῆς οἰκογενείας αὐτῆς. Ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ ἔτος 1731, ἀπὸ τὸν πρῶτο γεννάρχη Παπαγιαννάκη, ποὺ εἶναι ὁ προπάππος τοῦ προεστοῦ Χατζηγιώργη, καὶ φθάνουν μέχρι τὸ ἔτος 1857. Σύντομη παρουσίαση τοῦ ἀρχείου αὐτοῦ κάναμε στὴν τοπικὴ ἐφημερίδα «Ταχυδρόμος» τῆς Καβάλας στὰ φύλλα 16, 17 καὶ 18 Ὀκτωβρίου 1974.

Τὰ ἔγγραφα τῶν ἰδιωτικῶν ἀρχείων τῆς Θάσου προσφέρουν ἄφθονο ἱστορικὸ καὶ λαογραφικὸ ὕλικό, ποὺ παρέμεινε ἄγνωστο μέχρι σήμερα στὴν ἔρευνα. Ἀπὸ τὰ ἔγγραφα αὐτὰ παρελαύνουν πολυτίμες ἱστορικὲς μαρτυρίες κι ἐνδιαφέροντα ἔθιμα, ποὺ ἄλλα ἔχουν χαθῆ, ἄλλα ἔχουν ἀτονῆσει στὰ χρόνια μας. Δύο ἀπὸ τὰ ἔθιμα αὐτά, ποὺ ἔχουν ἐξαφανισθῆ στὶς μέρες μας, εἶναι τὸ ἔθιμο τοῦ «παλληκαριάτικου» καὶ τοῦ «κοριτσιατικού».

Ὅταν σὲ παλιότερη συζήτησή μας ἡ Μαριγώ Λασκαρίδου, ἀπὸ τὴν Ποταμιὰ τῆς Θάσου, εἶχε ἰσχυρισθῆ ὅτι ἡ κόρη τῆς Λασκαρούδα, ποὺ παντρεύτηκε τὸ ἔτος 1939 τὸν ἀδελφὸ τοῦ πατέρα μου, Γεώργιο Χιόνη, ἔπρεπε

νά πάρη «κοριτσιάτικο», γιατί ὁ θεῖος μου ἦταν χῆρος καί ἡ κόρη της κοπέλα, δὲν τὴν εἶχα πιστέψει. Μοῦ φάνηκε ἀστεῖος ὁ ἰσχυρισμὸς της, γιατί κάτι τέτοιο δὲν εἶχα ἀκούσει ἀπὸ ἄλλους, Πρόσφατα ὁμως, μελετώντας τὰ ἔγγραφα, πού εἶχα φωτοτυπήσει ἀπὸ τὰ θασίτικα ἰδιωτικά ἀρχεῖα, διαπίστωσα τὴν ἀλήθεια τοῦ ἰσχυρισμοῦ της. Συνάντησα μερικά ἔγγραφα, πού ἀναφέρουν κι ἀποδεικνύουν τὰ ἔθιμα τοῦ «παλληκαριάτικου» καί τοῦ «κοριτσιάτικου» πού ἐπέζησαν στὴ Θάσο ὡς τὶς ἀρχές τοῦ αἰῶνα μας.

Πρόγαμη ὀνομάζεται ἡ δωρεὰ πού γίνεται ἀπὸ τὸν ἄνδρα στὴ γυναίκα γιὰ τὸ γάμο τους. Ὁ θεσμὸς αὐτὸς ἐμφανίσθηκε στὴν Ἀνατολὴ καί υἱοθετήθηκε καί ἀπὸ τὸ ρωμαϊκὸ δίκαιο (βλ. Γ. Πετροπούλου, Ἱστορία καί Εἰσηγήσεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου, Ἀθῆναι 1963, ἔκδ. β', σ. 1.220 κ.έ.). Ἡ πρόγαμη δωρεὰ γνώρισε πολλές διακυμάνσεις τόσο στὸ βυζαντινὸ δίκαιο, ὅσο καί στὸ ἑλληνικὸ ἔθιμικό. Στὸ τελευταῖο μιὰ μορφή πρόγαμης δωρεᾶς, ὅπου ξεφεύγουμε ἀπὸ τὸν κανόνα τῆς παροχῆς ἀπὸ τὸν ἄνδρα στὴ γυναίκα, εἶναι τὸ «παλληκαριάτικο» ἢ «ἀγριλίκι», δηλ. τὸ δῶρο πού γίνεται ἀπὸ τὴ χήρα γυναίκα στὸ μελλοντικὸ της σύζυγο. Τὸ ἀντίστροφο ἔθιμο, δηλ. ἡ δωρεὰ τοῦ χήρου ἄνδρα στὴ μέλλουσα γυναίκα του, εἶναι βέβαια πρόγαμη δωρεὰ, ἀλλὰ δὲν εἶναι γνωστὸ στὶς πηγές πού μόπορεσα νὰ ἐρευνήσω μὲ ἰδιαιτερο ὄνομα. Ἡ πρώτη ἰδιαίτερη μνεῖα βρέθηκε στὰ θασίτικα ἔγγραφα πού παρακάτω δημοσιεύω καί ὀνομάζεται «κοριτσιάτικο».

Ἀπὸ τὰ ἔξι ἔγγραφα, πού δημοσιεύουμε παρακάτω, τὰ τρία ἀναφέρονται στὸ παλληκαριάτικο καί τὰ ἄλλα τρία στὸ κοριτσιάτικο. Τὸ πρῶτο ἔγγραφο, πού προέρχεται ἀπὸ τὸ Θεολόγο τῆς Θάσου, ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τῆς οἰκογενείας Παρασχούδη, εἶναι τοῦ ἔτους 1754 καί κάνει ἀπλῶς μνεῖα τοῦ παλληκαριάτικου. Τὰ ὑπόλοιπα πέντε ἔγγραφα εἶναι προγαμιαῖες δωρεές καί προέρχονται ἀπὸ διάφορα ἀρχεῖα. Τὸ δεύτερο ἔγγραφο, τοῦ ἔτους 1880, βρίσκεται σήμερα στὸ Λαογραφικὸ Μουσεῖο Καβάλας καί προέρχεται ἀπὸ τὴν Ποταμίᾳ, ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τῆς Μαρίας Σταματίου Λασκαρίδου, πού ἀγοράσαμε πρόσφατα. Τὸ τρίτο, τοῦ ἔτους 1881, μᾶς τὸ ἀπέστειλε, μὲ πέντε ἄλλα πολύτιμα ἔγγραφα, ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ὁ γνωστὸς Θάσιος δικηγόρος Νικόλαος Βασιλικός, ὁ ὁποῖος τὰ εἶχε συγκεντρώσει κατὰ τὴ διάρκεια τῆς δικηγορίας του στὴν Καβάλα. Ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα τρία ἔγγραφα, πού βρίσκονται στὸ Λαογραφικὸ Μουσεῖο Καβάλας, τὸ τέταρτο καί ἕκτο προέρχονται ἀπὸ τὸ Θεολόγο, ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τῆς οἰκογενείας Βασιλείου Μαθιαντώνη, τὸ πέμπτο ἀπὸ τὴν Ποταμίᾳ, ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο Δημητρίου Κλημάτου. Στὰ δύο ἔγγραφα τοῦ ἀρχείου Β. Μαθιαντώνη ἀναφέρεται ἀκόμη, ὅτι τὸ κοριτσιάτικο δίνεται «κατὰ τὸ ἔθος τοῦ τόπου», ἐνῶ στὸ πέμπτο ἔγγραφο τοῦ ἀρχείου Δ. Κλημάτου ἀναγράφεται ὅτι ἡ προγαμιαῖα δωρεὰ δίνεται γιὰ ἀσφάλεια τῆς μελλονύμου.

Ἐπειδὴ τὸ ἔθιμο τοῦ παλληκαριάτικου καὶ κοριτσιάτικου παρουσιάζει ἐνδιαφέρον, γι' αὐτὸ δημοσιεύουμε τὰ ἴδια τὰ ἔγγραφα, ποὺ μνημονεύουν τὸ θεσμό αὐτὸ.

Ε Γ Γ Ρ Α Φ Α

I

1754 Ἰανουαρίου 16

Ὁ Παναγιώτης, τοῦ ὁποίου τὸ ἐπίθετο δὲν ἀναφέρεται, ὁμολογεῖ ὅτι ἐπώλησε στὸ Βασιλικὸ τῆς Κιρανούδινας πέντε δέντρα, ἀξίας πέντε γροσιῶν, στὴ θέση Παλάτια, τὰ ὁποῖα εἶχε ὡς παλληκαριάτικα.

Τὸ ἔγγραφο εἶναι δίφυλλο κι ἔχει διαστάσεις 0,154 × 0,110. Τὸ κείμενο καὶ οἱ ὑπογραφές τῶν μαρτύρων καταλαμβάνουν τὴν πρώτη σελίδα καὶ ἔχουν γραφῆ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου δὲν ἀναφέρεται. Οἱ ὑπόλοιπες σελίδες εἶναι λευκές. Τὸ ἔγγραφο στὶς ἄκρες εἶναι λίγο κατεστραμμένο. Τὸ κείμενο σώζεται σὲ καλὴ κατάστασι καὶ ἡ γραφὴ εἶναι εὐανάγνωστη.

† {δ} δια τῆς {της} παρουνσης ωμω |²λωγιας κι καθωλικῆς απωδιξεο(ς) /
³ωμωλω(γῶ) εγῶ ω παναριωτης πῶς |⁴ επουλῖσα τω βασιλικῶ κιρανον |⁵δινας
 πε(ν)τῖ γρωσω(ν) δέντρα {τα} |⁶στα παλάτια κι τα εχω παλῖκα |⁷ριατικα δεν-
 τρα πεντῖ ἰγων |⁸ πε(ν)τῖ και κανενας να μιν |⁹εξη να καμῖ τιπωτας κι διὰ |
¹⁰τω βεβῖων εδοθι ι παρουνσα μου |¹¹ωμωλωγια διὰ τῶν αξιωπιστων |¹²μαρτιων /

¹³τιμιτης γιῶρ
¹⁴γῖς προσιτῶς
¹⁵1754
¹⁶εν μινι
 Ιναρίου
 16

σωτιης³
 σαπωντζι
 γιανης δα
 μιανῶ

Ἡ μορφή τοῦ πολλητηρίου ἐγγράφου εἶναι ἡ τυπικὴ καὶ ἡ συνηθισμένη τῆς Θάσου. Ὁ τύπος αὐτὸς τῆς συντάξεως τῶν ἀγοραπωλησιῶν χρησιμοποιεῖται καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς τουρκοκρατίας στὴ Θάσο.

4-5. *βασιλικῶ κιρανονδινας*: ὁ πρῶτος γνωστὸς γενάρχης μιᾶς μεγάλης οἰκογενείας τοῦ Θεολόγου, ποὺ τὸ ὄνομά της χάνεται ἢ ἀλλάζει στὶς πρώτες δεκαετίες τοῦ 19ου αἰώνα. Τὸ ἔγγραφο, ποὺ δημοσιεύουμε παραπάνω, εἶναι τὸ μόνο στὸ ὁποῖο ἀναγράφεται ὁ Βασιλικὸς μετ' ἐπίθετο Κιρανούδινας, ἐνῶ στὰ ὑπόλοιπα ἔγγραφα τοῦ Ἀρχείου Πασχοῦδη ἀναφέρεται ὡς Κυρανούδης.

6. *παλάτια*: τοπωνύμιον, ποὺ βρίσκεται στὴν περιφέρεια Ἀστῆς τῆς Κοινότητος Θεολόγου.

7. *ἰγων*: σὲ πολλὰ ἔγγραφα ἀγοραπωλησιῶν τῆς Θάσου συναντᾶται ἡ λέξις ἰγων ἂντι ἤγουν.

13-14. *σωτηρης σαπουτζι*: σ' άλλο έγγραφο, που προέρχεται από το αρχείο της οικογενείας Μεταξά Δημητρίου και βρίσκεται στα χέρια του κ. Βασιλείου Τζιάτα, αναφέρεται ως *σοτιρι σαπουτζι*.

2

1880 Ιουλίου 6

Ἡ Ἑλένη Λουρέντσου μεταβιβάζει τὴ μισθὴ πατρικὴ τῆς οἰκία καὶ δλόκληρο τὸ πατρικὸ τῆς χωράφι, στὴ θέση Λιονταρίνα, στὸν Ἰωάννη Βασιλείου, μὲ τὸν ὁποῖο ἔρχεται σὲ δευτέρου γάμο. Ἡ προγαμιαία αὐτῆ δωρεὰ δίδεται ὡς παλληκαριάτικο ἀμέσως μετὰ τὴν τέλεση τοῦ γάμου τῆς.

Δίφυλλο, διαστάσεων 0,295 × 0,208. Τὸ κείμενο μὲ τὶς ὑπογραφὲς τῶν μαρτύρων καταλαμβάνει τὴν πρώτη σελίδα, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιπες τρεῖς σελίδες εἶναι λευκὲς. Ὑπογράφουν οἱ ἴδιοι οἱ μάρτυρες καὶ ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ γραφέα Ἰωάννη Λασκαριδῆ. Τὸ κείμενο εἶναι εὐανάγνωστο καὶ καλοσυνταγμένο.

Διὰ τοῦ παρόντος δῆλον γίνεται, ὅτι ἡ¹² Ἑλένη λουρέντσου ἰδίᾳ θελήσῃ ἀποφασί¹³σασα, ἵνα εἰς δευτέρου γάμον ἔλθοῦσα, νὰ¹⁴ ὑπανδρευθῶ τῶν Ἰωάννη Βασιλείου, καὶ¹⁵ ἐπειδὴ εἰμὶ χήρα, δίδω αὐτῷ ὡς προγαμιαίαν¹⁶ δωρεὰν (παλληκαριάτικον) τὴν ἡμῶσιαν¹⁷ πατρικὴν οἰκίαν μου καὶ τὸ εἰς λιονταρίνα /¹⁸πατρικὸν μου χωράφι, ὅπερ συνορεύεται¹⁹ μετὰ τοῦ Ἀθανασίου Βασιλείου καὶ τοῦ Παντελοῦ²⁰δη. Ταῦτα ἀθροισμῆτι βουλῆσει γράψαι²¹ σα εἰς τὸν συζηγόν Ἰωάννην κηρῶσω αὐτὸν²² ἀπὸ τοῦδε κύριον τῶν κτημάτων αὐτῶν, πρὸς /²³ἔνδειξιν δὲ τοῦ κύρου ἐδόθη αὐτῷ ὑπογρα²⁴φεν παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου Ἁγίου Μαρωνείας καὶ παρὰ²⁵ τῶν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ Μυστηρίου παρεν²⁶ρεθέντων. Ἐν Ποταμίᾳ τῆ²⁷ 6 Ἰουλίου 1880. ²⁸ω του αγίου Μαρωνείας επιτροπος βεβαιοῖ |.

¹⁸ Ἀθανάσιος διμητρίου μαρτυρῶ /;

¹⁹ Χριστόδουλος Δ. Ραζῖς Μαρτυρῶ |

²⁰ Ἰωάννης Λασκαριδῆς ἔγραφεν |..

Τὰ ὀνόματα τῶν οικογενειῶν, ποὺ ἀναφέρονται στὸ ἔγγραφο, ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν στὴν Ποταμίᾳ τῆς Θάσου.

7. *λιονταρίνα*: τοπωνύμιον ποὺ ὑπάρχει στὴν Ποταμίᾳ.

13. *τοῦ κύρου*: ἀντὶ τοῦ κύρου.

14. Πάνω ἀπὸ τὴ φράση Ἁγίου Μαρωνείας καὶ μετὰ τοῦ διαστήματος τῶν στίχων 13 καὶ 14 ἀναγράφεται ἡ λέξις ἐπιτρόπου.

17. Σὲ κάθε χωρὶο τῆς Θάσου ὑπῆρχε ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος, ποὺ ἀντιπροσώπευε τὸ Μητροπολίτη κι ἐφρόντιζε γιὰ τὴν εἰσπραξὴ τῶν δικαιωμάτων του.

20. Ἰωάννης Λασκαριδῆς: εἶναι ἀρκετὰ μορφωμένος γιὰ τὴν ἐποχὴ του. Γράφει σύντομα καὶ καθαρά. Μᾶς σώθηκε τὸ ἀρχεῖο του, τὸ ὁποῖο κατέχει ὁ καθηγητῆς Γεώργιος Ἀναγνώστου.

3

1881 Ἰουνίου 27

Ἡ σαραντάρα χήρα Αἰκατερίνη Δημητρίου πραγματοποιεῖ ὑπόσχεση, πού εἶχε δώσει στὸν εἰκοσάχρονο σύζυγό της Ἰωάννη Γιαννάκη, μετὸν ὅποιο ἤλθε σὲ δευτέρο γάμο, καὶ μεταβιβάζει σ' αὐτὸν μέρος τῆς ἀκινήτου περιουσίας της σὰν παλληκαριάτικο, μετὴν ὑποχρέωση τῆς ἐπιστροφῆς τῶν κτημάτων της, μετὰ τὸ θάνατόν του, στοὺς κληρονόμους της, σὲ περίπτωση ἀποκτίσεως παιδιῶν ἀπὸ ἄλλη γυναίκα.

Δίφυλλο, διαστάσεων 0,338×0,210. Τὸ κείμενο μετὶ τις ὑπογραφὰς τῶν μαρτύρων καταλαμβάνει τὴν πρώτη σελίδα, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιπες σελίδες εἶναι λευκές. Ὑπογράφουν οἱ ἴδιοι οἱ μάρτυρες καὶ ἀναφέρεται ὁ γραφέας, πού εἶναι ὁ Ἰωάννης Λασκαρίδης, πού ἔχει συντάξει καὶ τὸ προηγούμενο ἔγγραφο. Ἄλλωστε εὐκολὰ ἀναγνωρίζεται τὸ καλαμαράδικο στυλ τῆς γραφῆς του καὶ ἂν παρέλειπε ν' ἀναγράψῃ τὸ ὄνομά του.

† ὁ Μαρωνεῖας Ἱερώνυμος ἐπιβεβαιοῖ |

²Διὰ τοῦ παροντος ἔγγραφον τύπον τακτικῆς δια³θηκῆς ὑπέχοντος ὁμολογῶ ὅτι ἡ ὑποφαινομένη Αἰκα⁴τηρὶνὴ Δημητρίου ἐλθοῦσα εἰς Βον γάμον ἐν ἡλικίᾳ⁵ ἡ⁶ τεσσαρακονταετῆ μετὰ μόλις (20) εἰκοσαετους νέ⁶ου τοῦ Ἰωάννου Γιαννάκη ὑπεσχέθη⁷ν ἐν δωρήσῳ⁷ διὰ παλικαριατικῶν τὰ ἀκόλουθα κτήματα. |
⁸τρία ἐλαϊόδενδρα εἰς Χωρακοπάδικα |

⁹δύο » εἰς λεμονι χωραφίον |

¹⁰ἕν » εἰς Μαντρινα Καλογερικὴν |

¹¹ἕν στρέμμα σταιρίον καὶ δύο σκάλες ἀμπελοτοπον. |¹² Καὶ ἐπειδὴ τὸ ἀρμόδιον πρὸς τοῦτο ἔγγραφον μέχρι |¹³ τοῦδε δὲν ἐγένετο φοβουμένη δὲ καὶ τὸ αἰφνίδιον τοῦ¹⁴ θανάτου διατιθῆμι τὰ ἀνωτέρω κτήματα εἰς τὴν¹⁵ κατοχὴν καὶ κυριότητα αὐτοῦ ἐν ὄσφ¹⁶ ζῆ μετὰ δὲ¹⁶ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἂν καὶ τέκνα ἀποκτήσῃ ἐξ ἄλ¹⁷ λης γυναικὸς ἢ διατεθεῖσα αὐτῶ ἀνωτέρω περιον¹⁸ σία νὰ ἐπιστρέφῃ εἰς τοὺς κληρονόμους μου. |¹⁹ Ταῦτα διαθέσασα ὁσῶς τὰ δὲ λοιπὰ κτήματά μου |²⁰ ἀφήνουςα εἰς τὴν μονογενῆ κόρη²¹ν μου τὴν ἐκ τοῦ²¹ Α²¹ον μου ἀνδρὸς ὑποφαίνομαι |
²²Ἐν Ποταμίᾳ τῆ 27 Ἰουνίου 1881 |²³ Κατερίνι Δημητρίου ὑποφαινομε εἰς τὰ ἀνοθεν ὡς ἀγράμα²⁴ {μα}τι ἡπογράφωμε διὰ του Βασιλικῶ Νικολάου ὅστις κέ²⁵ μαρτιροῖ |

²⁶Κ. Ἰωάννου προσκυνιτῆς μάρτηρῶ |

²⁷Χριστόδουλος Δημητρίου Μαρτυρῶ |

²⁸Ι. Λασκαρίδης γράφας μαρτυρεῖ.

1. Ἡ καλλιγραφικὴ ἀναγραφὴ τοῦ ὀνόματος τοῦ μητροπολίτου Μαρωνεῖας Ἱερωνύμου, πού ἐπιβεβαιώνει τὴν πράξη, δὲν ἔχει γραφῆ ἀπὸ τὸν ἴδιο το μητροπολίτη, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν γραφέα Ἰωάννη Λασκαρίδη, πού ἔλαβε, φαίνεται, ἐντολὴ ἀπὸ τὸν ἀρχιερατικὸ ἐπίτροπο,

πού είχε δικαίωμα συντάξεως και επιβεβαίωσης * τῶν ἐγγράφων αὐτῶν, ἀπὸ μέρους τοῦ μητροπολίτου. Οἱ γραμματεῖς τῆς Μητροπόλεως, καθὼς και οἱ κατὰ τόπους ἀρχιερατικοὶ ἐπίτροποι, μπορούσαν νὰ ὑπογράψουν γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Μητροπολίτου. Ἐνα πλῆθος ἀνεκδὸτων ἐγγράφων ἀλλὰ και δημοσιευμένων (βλ. Α. Βακαλοπούλου, Ἐνεκδοτὰ δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας, Ἐργεῖον Ἰδιωτ. Δικαίου, τόμ. ΙΓ' 1946, σελ. 187 κ.έ., ἔγγρ. 7, 8, 9, 12, 13) ἀποδεικνύουν τὸ προνόμιο, πὸ εἶχαν οἱ ἐκπρόσωποι αὐτοῦ τοῦ μητροπολίτου. Ἀναφέρονται ὁμως και μερικὲς καταχρήσεις. Διαθήκη τοῦ ἔτους 1894, πὸ συνέταξε ὁ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος Κάστρου Γιαννάκης Βασιλείου ἢ Βασιλικού, με ἐπιβεβαίωση τοῦ μητροπολίτου και με σφραγίδα, μάλιστα, τῆς Ἐρᾶς Μητροπόλεως Μαρωνείας, χαρακτηρίζεται πλαστὴ και ἀκυρνετα με ἀπόφαση τοῦ Μεικτοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου τὸν ἐπόμενον χρόνο. Ἡ Διαθήκη και ἡ ἀπόφασις τοῦ Μ.Ε. Δικαστηρίου πὸ βρίσκονται σήμερα στὰ χέρια μου, προέρχονται ἀπὸ τὸ ἀνεκδοτὸ ἀρχεῖο τοῦ κ. Νικολάου Βασιλικού.

8. *Χαρακοπάδικα*: τοπωνύμιο, πὸ συναντᾶται σὲ πολλὰ ἀνεκδοτὰ ἔγγραφα και βρίσκειται στὴν Ποταμία.

10. *κολογερικήν*: ἀντὶ καλογερικήν. Ἡ καλογερική Μαντρινιὰ ὑπάρχει και σήμερα.

11. *τσαίριον*: λιβάδι. Βλ. και Α. Βακαλοπούλου, ἔ.ἀ., σ. 191 ἔγγρ. 2, ὅπου ἡ ἴδια λέξις σ' ἔγγραφο τοῦ ἔτους 1793 ἀναφέρεται τζαγίρι.

4

1878 Νοεμβρίου 15

Ἐὸ Ἰωάννης Ἀναστασίου Ἰατροῦ μεταβιβάζει, σὺν κοριτσάτικο, στὴ δευτέρη γυναίκα του Ἀνουῦδα Σκαρλάτη Ἀργυροπούλου τὴ μισθὴ οἰκία του με τὴν περιοχή της, με τὴ συμφωνία τῆς ἐπιστροφῆς, μετὰ τὸ θάνατό της, στὰ τέκνα τοῦ συζύγου της, σὲ περίπτωση μὴ ἀποκτήσεως δικῶν της παιδιῶν. Ἐν ὅμως ἡ Ἀνουῦδα ἀποκοῦσε παιδιά, τότε εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς πωλήσεως ἢ τῆς μεταβιβάσεως τοῦ μεριδίου της στὰ δικὰ της παιδιά.

Δίφυλλο, διαστάσεων 0,211 × 0,170. Τὸ κείμενο καταλαμβάνει τὴν πρώτη σελίδα, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιπες τρεῖς σελίδες εἶναι λευκὲς. Στὸ ἀριστερὸ μέρος τοῦ κειμένου ἀφήνεται περιθώριο 2 ἑκατ. Ἐὸ γραφέας ἀρχιμανδρίτης Γαβριήλ, πὸ μᾶς εἶναι γνωστὸς ἀπὸ πλῆθος ἄλλα ἀνεκδοτὰ ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, εἶναι και ὁ μόνος μάρτυρας, πὸ ὑπογράφει στὴν προγαμιαία αὐτῆ δωρεὰ γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Ἰωάννου Ἀναστασίου Ἰατροῦ, πὸ δὲν ξέρει γράμματα και δακτυλοτυπεῖ. Ἡ γραφὴ εἶναι καθαρὴ και ἐδανάγνωστη.

Δία τοῦ παρόντος γράμματος δῆλον ἀποκαθίσταται ὅτι ἐγὼ ὁ ὑπο^βφαινόμενος Ἰωάννης Ἀναστασίου Ἰατροῦ, ἐπειδὴ ἔλθων εἰς δευτέρον^β γάμον και ἔλαβα εἰς νόμιμον σύζυγόν μου τὴν Ἀνουῦδα θυγάτηρ^α σκαρλάτη Ἀργυροπούλου, και κατὰ τὸ ἔθος τοῦ τόπου, ἔδωσα εἰς^δ τὴν ῥηθείσαν Ἀνουῦδα εἰς προγαμιαίαν δωρεάν κορητάτηκον, τὸ^β μισὸν ὅσπῆτιόν μου ἀνώγειον και κατώγειον και με τὴν ἀνήκουσαν^γ αὐτῷ περιοχὴν του, ὅθεν ἀπὸ Σήμερον και εἰς

τὸ ἐξῆς θέλει εἶναι ⁸ τελεῖα πληρεξούσια καὶ ἰδιοκλήτησα εἰς τὴν ἄνωθεν μιστὴν οἰκίαν ⁹ ἢ ρηθείσα σύζυγός μου ἀνούδα, καὶ ἀνεπηρέαστη ἐκ τῶν παίδων μου / ¹⁰ καὶ ἐφ' ὄλων τῶν συγγενῶν μου ἕως ὄτου ζῆ, καὶ ἀνευ τεκνο ¹¹ ποιήσεως. ἂν ὅμως ὅπερ μὴ γένοιτο {ι} καὶ συμβῆ θάνατος ἤθελεν ¹² προτελευτήσῃ ἢ ἀνούδα σύζυγός μου ἀνευ τεκνοποιήσεως, νὰ διαμένῃ ¹³ ἡ οἰκία μου εἰς τὰ παιδιά, ἢ δὲ καὶ τεκνοποίηση, ἔχει τὸ ἐλεύ ¹⁴ θερον ἢ σύζυγός μου Ἄνούδα, νὰ πωλήσῃ τὴν ἄνωθεν οἰκίαν ἀνεμπο ¹⁵ δίστως, εἰς ὅποιον πρόσωπον θέλει, ἢ εἰς τὰ τέκνα αὐτῆς νὰ τὸ δίδῃ, ¹⁶ ὅθεν ἐγένετο τὸ παρόν μου καὶ ἐπεδώθῃ αὐτῇ ἵνα ἰσχύῃ εἰς ἔνδειξιν ¹⁷ καὶ ἀσφάλειαν διηγεκῆ ἐν παντὶ δικαστηρίῳ δικαιοσύνης καὶ ὑποφαί / ¹⁸ νομαι. Θάσου θεολόγος τῇ 15 Νοεμβρίου 1878 ¹⁹ Κάγῳ ὁ Ἰωάννης Ἀναστασίος Ἰατροῦ ὑπόσχομαι καὶ διὰ τὸν ἀγρᾶμ ²⁰ ματόν μου ὑπογράφωμαι διὰ χειρὸς τοῦ γράφα ἐγὼ δακτυλοποιῶ. ²¹ Ἀρχιμανδρίτης Γαβριὴλ ἐκ στόματος αὐτοῦ γράφω καὶ μορτυρῶ

6. κατώγωνιον: ὁ γραφέας ἀρχιμανδρίτης Γαβριὴλ χρησιμοποιεῖ τὴ γλώσσα τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. Στὴν ὀμιλουμένη λέγεται κατώγι.

9. ἀνεπηρέαστη ἐκ τῶν παίδων μου: ὁ Ἰωάννης Ἀναστασίου Ἰατροῦ εἶχε ἀποκτήσει παιδιά ἀπὸ τὴν πρώτη του γυναίκα, τὰ ὅποια δὲν ἀναφέρονται στὴν προγαμία αὐτῆ δωρεά.

13. ἢ δὲ: εἶναι ὑποθετικὸ καὶ πρέπει νὰ γραφῆ εἰ.

5

1896 Ἀπριλίου 21

Ὁ Ἰωάννης Δημητρίου μεταβιβάζει τὴν ἡμέρα τῆς τελέσεως τοῦ δευτέρου γάμου του ἕνα μέρος τῆς ἀκινήτου περιουσίας του στὴ μέλλουσα σύζυγὸ τοῦ Μαρίας Δημητρίου Βαρσαμᾶ.

Τὸ ἔγγραφο ἔχει ὕψος 0,271 καὶ πλάτος 0,210. Ἀπὸ τὸ δεύτερο φύλλο ἔχει ἀπομείνει ἕνα μέρος μόνο, ἐκεῖνο πάνω στὸ ὅποιο ἀναγράφεται ἡ περίληψη, ποὺ βρίσκεται στὴν 4η σελίδα: «μαρίας τοῦ γραψιμοῦ Ἄντρος τις». Τὸ μέρος αὐτὸ καταλαμβάνει τὸ $\frac{1}{4}$ τῆς ἀρχικῆς του ἐκτάσεως. Τὸ κόψιμο ὀλοκλήρου ἢ μέρους μόνο τοῦ δευτέρου φύλλου τῶν ἐγγράφων τοῦ ἀρχείου Δημητρίου Κλημάτου ἐγινε κατὰ τὴ διάρκεια τῆς κατοχῆς (1940-44) ἀπὸ τὸν ἐγγονὸ Δημήτριο Κλημάτο, γιὰ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ χαρτὶ ὡς τσιγαρόχαρτο. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ὅπως ὁμολόγησε ὁ Δημήτριος Κλημάτος, κάτοχος τοῦ ἀρχείου αὐτοῦ, κατέστρεψε γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ καὶ ἄλλα πολλὰ ἔγγραφα, ποὺ θεώρησε ἄχρηστα. Τὸ κείμενο τοῦ ἐγγράφου, ποὺ δημοσιεύουμε, εἶναι καλλιγραφικᾶ γραμμένο, εὐανάγνωστο καὶ ὀρθογραφημένο. Δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ καλλιγράφου γραφέα. Τὸ κείμενο καὶ οἱ ὑπογραφὲς τῶν δύο μαρτύρων καταλαμβάνουν τὴν πρώτη σελίδα.

² Έγγραφο προγαμιαίας δωρεᾶς /

² Ο ὑποφαινόμενος Ἰωάννης Δημητρίου δηλοποιῶ ὅτι σήμερον ἔρχο³μαι εἰς γάμον κοινονίαν μετὰ τῆς Μαρίας θυγατρὸς Δημητρίου Βαρσαμᾶ⁴ καὶ ἐπειδὴ ἐγὼ ἔρχομαι εἰς δεῦτερον γάμον αὐτῆ δὲ εἰς πρῶτον δίδω εἰς αὐτὴν /⁵ πρὸς ἀσφάλειάν τῆς ἐπὶ λόγον προγαμιαίας δωρεᾶς τὰ ἐξῆς. αὐν) Τὴν ἡμίσει /⁶ ἀν οἰκίαν μου. βον) Μιᾶς λάντας κῆπον ὄπισθεν τῆς οἰκίας μου μετὰ τῶν ἐντὸς /⁷ αὐτῆς καθιερίδιον μου. Καὶ γον) Ὀκτώ Ν. 8 ἐλαιόδενδρα τοῦτέστι ἐν Ν.1 εἰς Βα /⁸ ἵνάρη χωράφιον θεοδοσίου Βασιλοῦδη, τρία Ν. 3 εἰς Μαγαζίον χωράφιον /⁹ Λιουσόβας, ἐν Ν.1 εἰς Παπακλημάτη χωράφι Νικολάου Ἀντωνίου, ἐν Ν.1 /¹⁰ εἰς Παγιάδικα χωράφιον Χριστοδοσλάδικον, ἐν Ν.1. εἰς Κηράναν χωράφιον /¹¹ Δημητρίου Ἀρσένη, καὶ ἐν Ν.1 εἰς Παγιάδικα χωράφιον Δημητρίου¹² Κου- /¹² τλῆ. Ταῦτα λοιπὸν δωροῦμαι μετ' ἄκρας εὐχαριστήσεως τῇ διαληφθείσῃ μελ /¹³ λόνυμφῃ μοι Μαρῖα θυγατρὶ Δημητρίου Βαρσαμᾶ ἅτινα πλέον θὰ θεωρῶν¹⁴ ταῖ /¹⁴ ἴδια κτήματα αὐτῆς καὶ τῶν τέκνων τὰ ὅποια θὰ ἀποκτήσωμεν ἡμεῖς οἱ¹⁵ μελ- /¹⁵ λόνυμοι. Ἐφ' ᾧ ἐγένετο τὸ παρὸν ἀποδεικτικὸν ἔγγραφο προγαμιαίας δω /¹⁶ ρεᾶς καὶ εἰς τὴν περὶ τοῦτου ἐνδειξιν ἵνα ἰσχύῃ ἐνθα δὴ καὶ νοποφαινόμεαι. /

¹⁷ Τῆ 21ῆ Ἀπριλίον 1896 Ποταμία

¹⁸ ἠωανις διμητριου ηποφενομε δια χιρός

¹⁹ παπάβασιληρον ωσστης και μαρτιρι

²⁰ Γεώργιος Νικολάου μάρτυς

3. Δημητρίου Βαρσαμᾶ: ἄλλα ἔγγραφα, ποῦ προέρχονται ἀπὸ τὸ ἴδιο ἀρχεῖο τὸν ἀναφέρουν ὡς Δημήτριο Κλημάτο.

7-12. Τὰ ὀνόματα τῶν κατόχων τῶν χωραφίων ἔχουν ἀλλάξει, τὰ τοπωνύμια ὁμοῦς ὑπάρχουν καὶ σήμερα.

6

1920 Ὀκτωβρίου 26

Ὁ Κωνσταντῖνος Χριστοδούλου, ποῦ πρόκειται νᾶλθη σὲ δεῦτερο γάμο μετὰ τῆ Σωτηρία Ἰωάννου Πιστέλλα, μεταβιβάζει τὴ μισθὴ οἰκία του καὶ ἓνα χωράφι στὶς Πολίτες στὴ μέλλουσα σύζυγό του, μετὰ συμφωνία ὅτι ἡ οἰκία, ποῦ βρίσκεται στὴν κατοχὴ τῆς μητέρας τοῦ Κωνσταντῖνου Χριστοδούλου, θὰ περιέλθῃ στὴν ἐξουσία τῆς μελλονύμφου μετὰ τὸ θάνατο τῆς μητέρας του.

Τὸ ἔγγραφο εἶναι ἓνα μόνο φύλλο, ποῦ ἔχει διαστάσεις 0,298×0,198. Τὸ κείμενο καὶ οἱ ὑπογραφὲς τῶν μαρτύρων καταλαμβάνουν τὴν πρώτη σελίδα. Ὑπογράφουν τὴν προγαμιαία αὐτὴ δωρεὰ πέντε μάρτυρες, ὁ ἱερέας τῆς συνοικίας καὶ ὁ ἴδιος ὁ δωρητὴς Κ. Χριστοδούλου. Οἱ ὑπογραφὲς τῶν πέντε μαρτύρων εἶναι γραμμένες ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ συντάκτη καὶ γραφῆα τοῦ κειμένου. Ἰδιόχειρες εἶναι οἱ ὑπογραφὲς τοῦ ἱερέα τῆς συνοικίας καὶ τοῦ δωρητοῦ. Τὸ κείμενο εἶναι καλλιγραφικὰ γραμμένο κι εὐανάγνωστο.

Προγαμαία Δωρεά |

² Σήμερον τὴν εἰκοστὴν ἔκτην |³ τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου τοῦ χιλιοστοῦ ἑνεαεκαοσιοστοῦ εἰκοστοῦ |⁴ ἔτους ἡμέραν Δευτέραν καὶ ὥραν δην μ.μ. ὁ ὑποφαινόμε |⁵νος Κωνσταντῖνος Χριστοδοῦλον, Μέλλων νὰ ἔλθω εἰς δεύτερον με |⁶τὰ τῆς Δεσπο(ι)νίδος Σωτηρίας Ἰωάννου Πιστέλλα τὸ γένος Δίδω εἰς |⁷ αὐτὴν ὡς προγαμαίαν Δωρεὰν καὶ κατὰ τὸ ἔθιμον το(ῦ) τόπου μας, |⁸ τὴν ἡμίσειαν οἰκίαν μου μετὰ τῆς εὐρισκομένης περιοχῆς της |⁹ οὕσα ἐλευθέρα παντὸς χρέους καὶ παρ' οὐδενὸς ἐνοχλημένη. |¹⁰ Ὡσαύτως καὶ τὸ χωράφιον εὐρισκόμενον(ον) εἰς τοποθεσίαν Πολίτης καὶ |¹¹ συνοροεῖν μετὰ τοῦ Σ. Βαμβούρη καὶ Ψαρογιάννη. |¹² Κατεχομένη δὲ ἡ περὶ οὗ πρόκειται οἰκία μου παρὰ τῆς Μητρὸς |¹³ μου μετὰ τὸν θάνατον τῆς Μητρὸς μου θὰ εἶναι ὑπὸ τὴν ιδι(ο) |¹⁴κτησίαν τῆς μελλούσης Συνζύγου Σωτηρίας Ἰωάννου Πιστέλλα |¹⁵ ἣτις θὰ εἶναι ἀνενόχλητος εἰς τὴν προγαμαίαν Δωρεὰν |¹⁶ παρ' οὐδενός. |¹⁷ Δι' ὃ ἐγένετο τὸ παρὸν προικοσύμφωνον ὑπογεγραμμένον παρὰ |¹⁸ τοῦ Ἱερέως τῆς Συνοικίας καὶ παρ' ἀξιολίστων Μαρτύρων |¹⁹ καὶ εἰς ἐνδειξιν ὑποφαινόμεναι. |

Ἦ

Ἐν Θεολόγῳ τῇ 26 | 10 | 20.

Ἱερεὺς τῆς Συνοικίας

Οἱ

Ἐπίσκοποι τὰ ἄνωθεν.

Πατὰ Κυριακοῦ

Μάρτυρες

Κ. Χριστοδοῦλον

Ἰωάννης Μάνθος

Μεταξᾶς Μαθιαντόνη

Δ. Βαγγέλης

Β. Ἱ. Κρίτος

Γεώργιος Γκαῖκα

Ἦ Ὅλα τὰ ὀνόματα, ποὺ ἀναφέρονται στὴν προγαμαία αὐτὴ δωρεά, μᾶς εἶναι γνωστά. Ἐχουν πεθάνει βέβαια ὅλοι ὅσοι ἀναγράφονται στὸ ἔγγραφο, μὰ ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν τὰ παιδιὰ καὶ τὰ ἐγγόνια τους.

10. Πολίτης: ἀντὶ Πολίτες. Εἶναι τοπωνύμιον, ποὺ βρίσκεται στὴν περιοχὴ τοῦ Θεολόγου. Παλιότερα ἦταν συνοικισμός, ποὺ ἔγινε, ὅπως ἀναφέρει ἡ παράδοση, ἀπὸ κατοίκους τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀμέσως μετὰ τὴν ἄλωση. Τὸ ἀρχικὸ ὄνομα τοῦ συνοικισμοῦ ἦταν Κωνσταντινοπολίτες. Ἀργότερα χάριν συντομίας ὀνομάσθηκε Πολίτες, ὄνομα ποὺ ἐπεκράτησε καὶ παρέμεινε ὡς τις μέρες μας. Ὑπάρχουν σήμερα οἱ ἄνω Πολίτες καὶ οἱ κάτω Πολίτες καὶ σφύονται δύο μικρὰ παρεκκλήσια στὸ μέρος ἐκεῖνο. Οἱ κάτοικοι τοῦ συνοικισμοῦ αὐτοῦ μὲ τοὺς κατοίκους τῶν ἄλλων παραλιακῶν συνοικισμῶν τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Θάσου, ποὺ ἀπεσύρθησαν στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ νησιοῦ, ἀπετέλεσαν τὴν Κοινότητα Θεολόγου, ποὺ ἔδρασε στοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας.

Σποραδικὲς μαρτυρίες προγαμαίων δωρεῶν ἀναφέρονται καὶ σ' ἄλλα ἔγγραφα. Πρόσφατα, μάλιστα, στὸν κώδικα τῆς Ἐπιτροπῆς Ὁρφανῶν Ραχωνίου Θάσου, συνάντησα πράξη καταχωρημένη ἀπὸ τὴν ἐγγχώρια Ὁρφανοεπιτροπὴ, ποὺ μνημονεύει προγαμαία δωρεά, ποὺ ἔγινε στὸ Γιοβάνη Πέσου ἀπὸ τὴ γυναίκα του, ποὺ εἶχε πεθάνει τὸ ἔτος 1881. Τὸ παλληκαριάτικο,

πού έλαβε ό Γιοβάνης Πέσου από τή γυναίκα του, δέχεται νά τό παραχωρήσει στά όρφανά παιδιά τής γυναίκας του, άρκει ν' άνελάμβαναν τά όρφανά τήν πληρωμή τοῦ χρέους του, πού έφθανε τό ποσό τῶν 700 γροσίων. Ἡ περιουσία τής γυναίκας του ήταν μία οίκία καί ένας κήπος. Τά μισά όμως άπ' αὐτά είχαν παραχωρηθῆ σάν παλληκαριάτικο στό Γιοβάνη Πέσου. Ἄντιγράψαμε τήν πράξη τής Ὁρφανοεπιτροπῆς, πού έχει ως ἐξῆς¹:

† Ὁρφανὰ Αἰκατερόνης καί Ἄντωνίον² μία οίκία, εἰς κήπος τά όποῖα τά ἤμνσι κήπον³ καί οίκίαν έχει παραχωρημένα με έγγραφον ὡς προγα⁴ μνέαν δωρεάν εἰς τόν ἐπιζόντα Γιοβάνη Πέσου⁵ ἐπι παρουσία τοῦ Ἀρχιερέως καί Δημογερόντων θεω⁶ ρηθεῖσα ἡ ὑπόθεσις Ἀδτη παρεδέχθη ὁ ἄνω ρειθείς⁷ Γιοβάνης Πέσου νά ἀπαλαχθῆ από τά χρέη τά όποῖα⁸ ἔχρεώθη ἐν κερῶ σπον ἔζη ἡ συζυγός του νά τά ἀναδεχθοῦν⁹ τά όρφανά ἕως ἑπτακόσια Ἀριθ. 700 γρ. καί νά ἀφύση εἰς τά όρφα¹⁰ νά τήν ἤμνση οίκίαν καί ἤμνσι κήπον τά όποῖα έχει με¹¹ ἔγγραφον ὡς προγαμνέαν δωρεάν καθὼς παραδίδει καί τό ἔγ¹² γραφον εἰς τήν ἐπιτροπήν τῶν όρφανόν. Βουλγαρον τῆ 16¹³ Ἀγούστου 1881. ¹⁴ Γιοβάνης Πέσου διὰ χιρός Βασιλείου κοσταντινίου παραδέ¹⁵ χεται τά ἄνοθεν ἐγὼ δς ἀγράματος βάζοντό σμίμον τοῦ σταβρον† ¹⁶ Δ. Καραγιαννόπουλος¹⁷ Κ. γιοργίου/¹⁸ Στηλειανός Γιοργίου.

2. Ἄναγράφεται στόν κώδικα εἰς ἀντί τοῦ όρθου εἰς.

Ἄλλο ἓνα σημαντικό έγγραφο, πού ἀναφέρεται στό ἔθιμο τοῦ κοριτσιάτικου, βρίσκεται στά χέρια τοῦ συνταξιούχου δημοδιδασκάλου κ. Νικολάου Ἀργυρίου, πού ἀσχολήθηκε παλιότερα με τά λαογραφικά τής Θάσου. Τό περιεχόμενο τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ τό μελέτησα μετὰ τή σύνθεση τής ἐργασίας μου. Προέρχεται ἀπό τήν Καλλιράχη καί ἡ μεταβίβαση τοῦ κοριτσιάτικου γίνεται ἀρκετά χρόνια μετὰ τόν γάμον. Ἀπό τήν περίπτωση αὐτή, καθὼς κι ἀπό τήν ἄλλη τοῦ εἰκοσάχρονου νέου, πού εἶδαμε νά λαμβάνη τό παλληκαριάτικο ἀπό τήν σαραντάχρονη χήρα μετὰ τό γάμο, ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ προφορική ὑπόσχεση τοῦ συζύγου ἢ τής συζύγου, πού ὠφελε νά δώσει τό κοριτσιάτικο ἢ τό παλληκαριάτικο, ἀρκοῦσε πολλές φορές γιά νά γίνη ὁ γάμος. Κι ἐνῶ στήν περίπτωση τοῦ εἰκοσάχρονου νέου, ὅπως καί ἄλλων προγαμνείων δωρεῶν, ὑπάρχουν περιορισμοί γιά τήν μελλοντική τύχη τής ἀκίνητης περιουσίας πού μεταβιβάζεται, στό έγγραφο αὐτό δέν ὑπάρχει κανένας περιορισμός καί ἡ σύζυγος εἶναι ἐλεύθερη νά τήν διαθέσει κατὰ βούληση.

1. Ὁ κώδικας τής Ὁρφανοεπιτροπῆς Ραχωνίου μεταφέρθηκε ἀπό τόν πρῶν μητροπολίτη Φιλίππων-Νεαπόλεως καί Θάσου κ. Ἀλέξανδρο στόν Ἅγιο Σίλα, ὕστερα ἀπό ὑπόδειξή μου, γιά νά τοποθετηθῆ στό Ἐκκλησιαστικόν Μουσείον, πού πρόκειται νά ἰδρυθῆ καί νά λειτουργήσῃ μελλοντικά.

Διαπιστώνεται ἀκόμα ὅτι τὸ πατροπαράδοτο ἔθιμο τὸ τηροῦσαν πάντοτε οἱ Θάσιοι, ἔστω καὶ ἂν πραγματοποιοῦσαν μερικές φορές τὴν ὀφειλόμενη μεταβίβαση σὲ πολὺ μεταγενέστερο χρόνο. Στὴν πράξη αὐτὴ τῆς μεταβιβάσεως τοῦ κοριτσιάτικου προβαίνει ὁ Καλλιραχιώτης Γεώργιος Δημητρίου, ἀπὸ τῆ μιᾶ γιὰ νὰ ἐκπληρώσῃ παλαιὰ του ὑπόσχεση, ἀπὸ τὴν ἄλλη γιὰ νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὰ ἔθιμα τῆς πατρίδος του. Ἀναφέρουμε αὐτὸ τὸ χαρακτηριστικὸ ἀπόσπασμα: *Διὰ τοῦ παρόντος ἀποδεικτικῶς γράμματος δηλοποιῶ ἐγὼ ὁ γεώργιος Δημητρίου... ἐπειδὴ ἤμουν χηρευάμενος ὑπεσχέθην νὰ δώσω εἰς αὐτὴν μερικὰ κτήματα ἐκ τῶν ἰδίων μου κτιμάτων διὰ κοριτσιάτικα κατὰ τῆς πατρίδος μου τὰ ἔθιμα... Στὴ συνέχεια μεταβιβάζει στὴ γυναίκα του ἐπὶ τὰ ἐλαιόδενδρα, μισθὴ οἰκία, κῆπο κ.ἄ., καθὼς καὶ 24 μελίσσια καὶ ἓνα χάλκωμα¹, ποὺ τὰ εἶχε λάβει ἀπὸ τὸν πατέρα της. Καὶ τελειώνει τὸ ἔγγραφο μὲ τὰ ἑξῆς: Ὅθεν τὰ ἀνωτέρω κτήματα ὅπου ἐγὼ ἐξ ἰδίων μου τῆς ἐχάρισα καθὼς καὶ τὰ διαληφθέντα μελίσσια καὶ τὸ χάλκωμα τοῦ πατρός της καὶ θέλει τὰ μετέρχεται ὡς θέλει καὶ βούλετε καὶ δὲν ἔχει δίκαιον νὰ τὴν ἐνοχλήσῃ τις δι' αὐτὰ ἀλλὰ θὰ ἦναι ἀνενόητος περὶ αὐτὰ διότι ἐγὼ ἐκεῖνα ὅπου τῆς ἐχάρισα τὰ ἔδοσα μὲ εὐχαρίστησίν μου. ὅθεν εἰς τὴν περὶ τούτου ἔνδειξιν ἐγένετω τὸ παρόν μου καὶ ἐνηχοίσθη εἰς χήρας αὐτῆς διὰ νὰ ἔχη τὸ κήρος διὰ πάντα. 1872 Ἰανουαρίον 1.*

γεώργιος δημητρίου βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν καὶ ὡς ἀγοράματος ὑποσημαιοῦμαι διὰ χηρὸς τοῦ γράφαντος Κωνσταντίνου Οἰκονόμου. Παπακωνσταντίνου Οἰκονόμου γράφας μαρτυρῶ. Κωνσταντίνος δημητρίου μαρτυρῶ.

Τὸ παλληκαριάτικο ἢ τὸ κοριτσιάτικο ἦταν ἓνα εἶδος ἀποζημιώσεως, ποὺ κατέβαλε ὡς ἀντιστήκωμα ὁ ἓνας τῶν συζύγων, ποὺ ἐρχόταν σὲ δευτέρου γάμο, πρὸς τὸν ἄλλο, ποὺ πραγματοποιοῦσε τὸν πρῶτο του γάμο. Δὲν γνωρίζουμε τὴν προέλευσιν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἔθιμου. Πρέπει ὅμως ν' ἀναγεται σὲ πολὺ παλιὰ χρόνια. Ὁ κ. Ν. Πανταζόπουλος ἀναφέρει πῶς τὸ παλληκαριάτικο (ἀγριλίκι) ὑπενθυμίζει παλιότερο ἀνάλογο θεσμό, ποὺ ἴσχυε ἤδη πρὸ τῆς ἀλώσεως καὶ ὀνομαζόταν «θεώρητρον»².

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι. ΧΙΟΝΗΣ

1. *Χάλκωμα*: μεγάλο χάλκινο καζάνι.

2. Βλ. Ν. Ι. Πανταζοπούλου, Ἀπὸ τῆς λογίας παραδόσεως εἰς τὸν Ἀστικὸν Κώδικα, Ἀθήναι 1947, σ. 333.

RÉSUMÉ

Constantin Chionis, Documents inédits de Thassos, concernat les coutumes «Pallikariatico» et «Coritsiatico».

Le «pallikariatico» et «coritsiatico» sont des institutions importantes qui ont duré de longues années à Thassos. Le premier témoignage se rapporte à un document de 1754, tandis que le dernier témoignage se rapporte à un document de 1920.

La femme qui convolait en secondes noces avec un «pallikari» (jeune homme) devait transférer une partie de sa fortune, («pallikariatico»), à son nouveau mari qui se mariait pour la première fois. Il en était de même de l'homme qui convolait en secondes noces avec une jeune fille: il devait donner «coritsiatico» à sa nouvelle femme. Ce transfert d'une partie de la fortune s'appelait don pré-nuptial.

Nous ignorons la provenance et le développement de cette coutume, mais elle doit remonter à une époque très ancienne.